

Laudáció

A Kovács Máté emlékének ápolásáért elnevezésű emléklakett átadása alkalmából

A Kovács Máté Alapítvány Kuratóriumának novemberi ünnepi emlékülése ma már a Kuratórium hagyományos rendezvénye¹, mégis azt kell mondanunk, hogy ezúttal rendkívüli alkalommal és rendkívüli formában tartjuk meg. Olyan személyt köszöntünk, aki rendkívüli szerepet töltött be Kovács Máté emlékének fenntartásában, Kovács Máté emberi példájának és szellemi örökségének megőrzésében és továbbvitelében.

Rendkívül fontos volt irányadó munkássága a Kovács Máté Alapítvány Kuratóriumának elnökeként. Dr. Tóth Gyula több mint 15 éves elkötelezett elnöki szerepvállalás és egészében több mint 22 év kuratóriumi munka után, 2020-ban visszavonult. Életének nem csak ebben a szakaszában volt fontos Kovács Máté munkásságának megértése és követése, hanem egész pályáján azok közé tartozott, akik Kovács Máté munkásságának feldolgozására, hasznosítására, megörökítésére és továbbadására törekedtek.

Dr. Tóth Gyula már tanítványként, pályája legkezdetén közvetlenül ismerhette meg Kovács Máté személyiségét és szellemének hatását, szakmai koncepciójának alakulását, újjító szelleme, pedagógiai munkája értékeit. Így pályája során a szakmai valósággal szembesülve, minden közvetítés nélkül, e tapasztalatok birtokában mérhette fel ennek a példának és iránymutatásnak a jelentőségét. Személyes élményei hívhatták fel figyelmét az alkalmazás módjára, a továbbfejlesztés lehetőségére, irányára.

Dr. Tóth Gyula pályája kezdetén visszatérve otthonába, Szombathelyre és Vas megyébe², 1961-től évekig mint a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár munkatársa és módszertanosa, igazgatóhelyettese a gyakorlati könyvtári élet szervezése, az intézményi irányítás és a nagyobb ívű együttműködések területén dolgozott, gondolkozott és publikált. Napi munkája mellett és részeként az őt oly jelentős mértékben

érdeklő és Kovács Máté hatására számára oly fontossá vált könyvtárügy, könyvtárpolitika, könyvtárszociológia témakörében végzett elméleti és gyakorlati munkát és kutatásokat.

Miután alapos ismereteket és tapasztalatokat szerzett a szakmai valóság területén, a könyvtári felsőoktatásban kapott jelentős feladatot: a szombathelyi könyvtár tanszék megszervezésére kérték fel. Három évtizeden keresztül vezette a tanszéket, amelynek nyíltan vállalt modellje a Kovács Máté által az ELTE Bölcsészkarán kialakított Könyvtártudományi Tanszék programja és módszere volt. Ezen a nyomon haladva Szombathelyen saját korának megfelelően felépítette tanszéke önálló arculatát, megteremtette sajátos oktatási és kutatási tematikáját, eszközeit. Tanszéke szakmai generációkat nevelt fel ebben a szellemben, bocsátott ki a teremtő munkára a hazai könyvtári életbe, vagy vont be, ill. indított el a szakma számára szükséges kutatások felé.

A Kovács Máté Alapítvány³ létrejötté az 1990-es években új lehetőségeket kínált Dr. Tóth Gyula számára, hogy az eddiginél is intenzívebben vehessen részt Kovács Máté szellemi hagyatékának ápolásában. Az Alapítvány Kuratóriumának tagjaként Dr. Tóth Gyula a kezdetektől tagja, majd a mindenki által tisztelt Fülöp Géza elnök váratlan halálát követően 1998-ban az újjáalakult Kuratórium felkért elnöke lett. 2001-ben pedig bejegyzett elnökként folytatta zökkenőmentesen a szervezőmunkát, és több mint másfél évtizeden keresztül, visszavonulásáig fáradhatatlanul látta el ezt a feladatot.

Programadó szerepe kiemelkedően fontossá vált. Összhangban az Alapító okirattal külön hangsúly esett a fiatal nemzedék a diákok és fiatal felnőttek kutatási ambícióinak növelésére. Ezt pályázatok⁴ meghirdetésével és díjazásával támogatja, ill. szponzorálja az Alapítvány. Dr. Tóth Gyula szigorú követelményrendszerével és igényességével hozzájárult az Alapítvány irányadó, útmutató, konzultációs szerepéhez – ehhez a kuratórium is segítséget javasolt és biztosított, különösen szükséges és hasznos volt ez a diák pályázók esetében. Hogy segítse a témaválasztást és a Kovács Máté-kutatást és kutatási irányainak megválasztását, feltárását, Kovács Máté életének és

életművének minél szélesebb körben történő megismerését, a kutatásra javasolt témák jegyzékét, az ún. Témakatasztereket⁵ készítette el, melyeket az Alapítvány publikált, honlapján is hozzáférhetővé tett. A fiatal szakembergárdán kívül a következő szakmai generációk számára a Kovács Máté életművével összefüggő és jelentős fehér foltokról, forrásgyűjteményekről, feldolgozási feladatokról is közölt egy tanulmányt a szakma számára 2009-ben a Könyvtári Figyelőben⁶ ezen a címen: *Félévszázad története és a Kovács Máté-kutatások helyzete, feladatai*. Könyvtörténeti, pedagógiai, oktatástörténeti, tudományelméleti, eszmetörténeti, bibliológiai témákat ajánlott a szakma figyelmébe, és ebben a témakörben készítette meghatározó jelentőségű saját tanulmányait⁷ is.

A kuratóriumi ülésekre alaposan felkészülve, gazdag javaslatcsokorral érkezett. Elképzeléseit vitára bocsátotta, további javaslatokat várva a Kuratórium közösségétől. A kutatás ösztönzésére fontosnak találta a fórum és a publikációk lehetőségét. A program alakításában – élve az évfordulók lehetőségével – javaslatára többek között ünnepi szakmai rendezvények születtek önálló konferenciák, függetlenül vagy országos rendezvénybe illesztve, társulva más szervezetekkel és intézményekkel, az Alapítvány programjának keretében, azok eszközeinek és lehetőségeinek segítségével, a kuratórium tagjainak közreműködésével. Mindezek lehetőséget adtak új konferenciakötetben vagy a szaksajtóban és az Alapítvány honlapján a szakmabelieknek vagy más diszciplínákból felkért szakembereknek a Kovács-Máté-kutatás eredményeinek bemutatására. Ezt követően megsokasodtak az értékes, újat hozó Kovács Máté életútját, munkásságát ismertető, elemző és értékelő tanulmányok⁸.

A kutatás technikai lehetőségei nőttek, Dr. Tóth Gyula programba vette kiadatlan kéziratok megszerkesztését, sajtó alá rendezését, a művek digitalizálását, elektronikus kiadását, ilyenek pl. a Könyv és könyvtár a magyar társadalom életében kötetei, az antológia harmadik, kéziratban maradt kötete, Kovács Máté kandidátusi értekezése⁹.

Dr Tóth Gyula legutóbbi műve nem véletlenül a Kovács Máté-kutatás válogatott és olvasmányos irodalmi szemléje: ismét egy összegző, irányt mutató áttekintés. Ehhez a feldolgozáshoz Bényei Miklós *Kovács Máté életútja* c. 2005-ben megjelent tanulmányát mint a műfajban megjelent mai napig legjobbat választotta. Az azóta megjelent irodalmat ebbe az alapba dolgozta fel Dr. Tóth Gyula a jövő számára¹⁰. Mindkét Kovács Mátéről szóló tanulmány elérhető a Magyar Elektronikus Könyvtárban és a Kovács Máté Alapítvány honlapján.

Itt most nincs lehetőség Dr. Tóth Gyula teljes életművének bemutatására – csupán arra vállalkozhattunk, hogy rámutassunk azokra az érintkezési pontokra, amelyek felhasználásával Dr. Tóth Gyula hozzájárult Kovács Máté emlékének ápolásához. Ezúttal szeretnénk köszönetet mondani

- az élet fáradhatatlan munkálkodásáért, Kovács Máté emlékének megőrzéséért,
- és köszönjük Kovács Máté munkásságának méltó elemzését és értő értékelését.

Kovács Ilona

¹ Kovács Ilona: [A Kovács Máté Alapítvány eredményei és távlati programja](#). In: Könyvtári Figyelő, 2019. 2. 283-288.p.

² Pálvölgyi Mihály - Murányi Péter: [Tóth Gyula köszöntése 70. születésnapja alkalmából](#). In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2008. 6. 54-57.p.

³ Az Alapítvány honlapját ld.: <http://www.kovacsmatealapitvany.hu/>

⁴ At Alapítvány korábbi pályázatait ld.: <http://kovacsmatealapitvany.hu/palyazatok>

⁵ A témakatasztereket és az Alapítvány hosszútávú programját ld.:

<http://www.kovacsmatealapitvany.hu/node/206>

⁶ Tóth Gyula: [Félévszázad története és a Kovács Máté-kutatások helyzete, feladatai](#). In: Könyvtári Figyelő, 2009. 3. 428-444. p.

⁷ Ld. pl.: Adalékok Kovács Máté századot formáló abszolút pedagógus minősítéséhez. In: Abszolút pedagógusok. Összeáll. Hudra Árpád, Kiss Endre, Trencsényi László. Budapest, Magyar Pedagógiai Társaság, 2016. 18-23. p.; [Kovács Máté erőfeszítései a könyvtárosképzés megszilárdítása és fejlesztése érdekében](#). In: Könyvtári Figyelő, 2013. 4. 751–776. p.; [Emléknymok](#). In: Könyvtári Figyelő, 2010. 4. 812-814. p.; [Kovács Máté útja a könyvtárügybe](#). In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2009. 8. 46-56. p.;

[Tartozásunk Kovács Máténak \(és magunknak\)](#). In: Könyvtári Figyelő, 2008. 1. 55-63. p.; Adalékok A könyv és Könyvtár a magyar társadalom életében című kötet keletkezéséhez, Kovács Máté történeti és elméleti munkásságához. In: A jövő a múlt és a jelen egységére épül. Emlékkötet Kovács Máté tiszteletére. Debrecen, DEENK, 2007. 160-183. p.; [Kovács Máté emlékezete](#). In: Könyvtári Figyelő, 1997. 4. 758-760. p.; Kovács Máté a pedagógus és a példaadó. In: Kovács Máté emlékkönyv. Szerk. Szelle Béla. Budapest, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 1983. 39-50. p.

⁸ 2007-ben A jövő a múlt és a jelen egységére épül. Emlékkötet Kovács Máté tiszteletére. (Debrecen, DEENK, 2007. 274 p.) címmel került kiadásra az a kötet, amely a Kovács Máté születésének századik évfordulója alkalmából szervezett emlékülések (ELTE BTK Könyvtártudományi Tanszék – Budapest,

2006., március 22.; MKE XXXVIII. vándorgyűlés – Kecskemét, 2006. július 28.; Kovács Máté Városi Művelődési Központ és Könyvtár – Hajdúszoboszló, 2006. november 10-11.) elhangzott előadásait tartalmazza. A kötet szerzői között van Bényei Miklós, Csáky S. Piroska, Dér Mária, Fodor János, Gereben Ferenc, Gorilovics Tivadar, Kovács Béla Lóránt, Korompay Gáborné, Kovács Ilona, Margócsy József, Mecséri Annamária, Nagy Attila, Patkósné Hanesz Andrea, Poprády Géza, Sebestyén György, Stummer János, Szabó Róbert, Vida Lajos, Z. Karvalics László. A kötet megjelenése óta eltelt idő publikációi: Patkósné Hanesz Andrea: [Kovács Máté és a tehetséggondozás](#). In: Könyvtári Figyelő 2010. 2. 269-276. p.; Bényei Miklós: [Kovács Máté és a Debreceni Egyetemi Könyvtár Évkönyve](#). In: Könyvtári Figyelő 2010. 2. 277-284. p.; Pogányné Rózsa Gabriella: [Tudomány vagy gyakorlat? \(Korabeli könyvtárszakmai gondolatok Kovács Máté és Mátrai László párhuzamos életrajz-vázlata kapcsán\)](#). In: Könyvtári Figyelő, 2012. 3. 525-548. p.; Pogány György: [Kovács Máté és a Magyar Enciklopédia](#). In: Könyvtári Figyelő, 2012. 4. 757-780. p.; Bényei Miklós: [Kovács Máté és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete](#). In: Könyvtári Figyelő, 2012. 4. 781-790. p.; [Kovács Máté elmaradt előadása az IFLA budapesti kongresszusán: "A könyvtárosképzés rendszere Magyarországon"](#). Közli: Bényei Miklós. In: Könyvtári Figyelő, 2013. 3. 501-519. p.

⁹ [A könyv és könyvtár a magyar társadalom életében az államalapítástól 1849-ig; A könyv és könyvtár a magyar társadalom életében 1849-től 1945-ig. Az antológia harmadik kötete. Kovács Máté kandidátusi disszertációja; Tóth Gyula széljegyzetei a disszertációhoz.](#)

¹⁰ Bényei Miklós: [Kovács Máté](#). In: Tudós tanárok, tanár tudósok. Kovács Máté. Budapest, OPKM 2005.7-58. p.; Tóth Gyula – Bényei Miklós: [Kovács Máté irodalmi szemle](#).